

===== Yıkılış ve Diriliş =====

:date: 2014-11-23 02:18:14 +0200

.. :Author: Emin Reşah .. :Date: <12334 - Sun 23:48>

.. role:: math(raw) :format: html latex ..

Toplumların yozlaşmasıyla ilgili birkaç fikir önüme çıktı. Bunların biri Jared Diamond'ın popülerleştirdiği *çevre etkisi*. Büyük çevre değişikliklerinin toplumları yıktığını, dirilişin ve çöküşün çevrenin getirdiği imkanlar ve bu imkanların israf edilmesinden kaynaklandığına dair bir tez. Buna mukabil toplumların temel olarak değerlerinden dolayı yozlaştığını, bu yozlaşmanın da sınıfların katılaşmasından kaynaklandığını söyleyen Daron Acemoğlu <<http://whynationsfail.com/>> gibi iktisatçılar var.

Bu tartışma nihayete erdirilmesi mümkün bir tartışma değil. Bir insanın başarısının ne kadar çevresinden, ne kadar kendinden kaynaklandığının konuşulması gibi. Çevre faktörleri olmasaydı değerler ve kurumlar öyle oluşmazdı, değerler ve kurumlar öyle oluşmasaydı çevre değişiklikleri böyle olmayabilirdi. Paskalya adasına heykel yaptıran değer ve kurumlar, adanın doğal imkanlarını bu iş için seferber etmeseydi toplumları daha uzun yaşardı, toplumları daha uzun yaşasaydı kurumları daha başka olurdu, ilh.

Bununla beraber çevrenin *elimizde olmayan* tarafını bir kenara bırakırsak, kurumlar ve değerlerin diriliş ve çözümlüştü daha anlamlı bir paya tekabül ettiğini düşünüyorum. Çevreyi sömürmekle, insanı sömürmek benzer faaliyetler. İnsanı sömürmeye çanak tutan kurumların ve değerlerin varlığı, şerrini çevreden de esirgemiyor. Bir de *neyi değiştirebiliriz?* deyince, çevreyi değiştirmek elimizde değil ama kurumları ve değerleri değiştirmek elimizde. *Her şey çevreden* demenin, çevreden yana şanssız olanları mazur görmek gibi bir faydası olabilir ama nihai tahlilde çevrenin etkisini azaltacak tedbirler düşünmek daha anlamlı.

Osmanlı da, onun varis olduğu Roma da, Sovyetler de, yıkılan Arap rejimleri de güç ve servet dağıtımını sınırlı sayıda ele hapsedmelerinden dolayı yıkıldı. Bugün Birleşik Devletler'in sıkıntısının önemli bir sebebi bu. Zenginliğin paylaşılması yapılan işten ve üretilen mal ve hizmetten çok kimi tanıdığınıza ve kanuni ayak oyunlarına bırakıldığında, az sayıda insanın o gücü teksif etmesine zemin sunulur. Bu da kısır döngüye yol açıyor, kanunları yapanlar bunu şahsi güçlerini genişletmek için yapıyor ve güçleri genişledikçe yapılan kanunlar daha adaletsiz oluyor. Gücün az sayıda elde toplanması, yıkıma yol açmadan önemli bir değişiklik yapmayı da engelliyor. Bürokrasiler ve onlarla dans etmek zorunda kalan yönetimler, genel olarak *benden atlasın da kimde patlarsa patlasın* anlayışını sevdiklerinden önemli değişiklik yapıp kurbağayı ürkütmek yerine, kısa vadede güzel görünen işlere yöneliyorlar. Amerika muhtemelen içinde bulunduğu krizi (dünyadaki rekabet ve aktörlerin de değişmesiyle) asla tam olarak atlatamayacak ve Roma'nın *barbarlara* karşı daha yumuşak bir tavır sergilediği ve bir *üst kimlik* olmaya çalıştığı günlerindeki gibi bir düzene evrilecek. Buna mukabil, yerini devredeceği, ondan daha adil bir *süper güç* mayası da henüz göremiyoruz.

Kapitalizm krize girdi, yaşasın Sosyalizm edebiyatı yapmaya çalışmıyorum. Neticede benzer krizleri sosyal politikalar uygulayan refah devletleri de yaşıyor. Sosyal adalet adına kurdukları düzende gücü az sayıda elde toplamak daha kolay. İnsanlara *adalet* adına zulmetmek de mümkün.

Meselenin bir de gerçek hayatı ilgilendiren tarafı var. Politik, ekonomik, sosyal *güç* olmadan insanların bir medeniyet meydana getirmesi mümkün görünmüyor. Gücün tek elde toplanmasının faydaları da var ve bu faydaları görmezden gelerek, yönetim meselelerini çözmek mümkün değil.

Dünya tarihi, gücün dağınıklığının da insanların arasında huzursuzluğa sebep olduğunu gösteriyor. Güç sahipleri, bu gücü artırmak için yarışıyor, eğer herkesin metbu olduğu ortak bir güç sahibi yoksa zemin çok daha kaygan hale geliyor ve bunun zararını gören insanlar, gücün tek elde toplanmasından zarar gören insanlarla aynı.

Herkesin 100 lirası varsa mı bir organizasyon kurmak daha kolay, birinin 10000, diğerlerinin 10 lirası varsa mı? Birincisinde hepsi 3-5 kişiden oluşan ve tek başına kıymet-i harbiyesi olmayan topluluklar, ikincisinde sıkıcı ve verimsiz de olsa, insanları bir işe odaklayabilen tek bir topluluk doğuyor. Kardeşlik/dayanışma/dostluk edebiyatı yapmak güzel ama pratikte eşit imkanların her zaman barışa yol açmadığını biliyoruz.

Ayrıca işin *ortak dil*, *ortak birim*, *ortak otorite* tarafı var. Yeryüzünde ekonomik hayatın temelinde ortak otoriteleri tanıyan tarafların anlaşmaları yer alıyor. Emegini satan işçi de, ürününü satan çiftçi de, üretimini satan sanayici de ortak bir otorite ve hukuka güvenerek bunu yapıyor. Bu hukukun olmadığı bir durumda ekonominin yürümesi mümkün mü? İnsanların *sıfır otorite* durumunda ekonomik anlaşmaları *hakkaniyet çerçevesinde* yürüteceğine inanmak boş bir hayal değil mi? Otorite boşluğunda insanın aklına ilk gelen hakkaniyetten ziyade, boşluğun otoritesi haline gelmek.

O sebeple yıkılışa sebep olan, yozlaşmayı getiren kurumların alternatifi *kurumsuzluk* veya *otoritesizlik* değil.

Şart şu: Kurumların *ortogonal* olması gerek. [1]_ Bu ne demek? Bir alanda nihai otorite olmalı ve diğer alanların hiçbirinde otoritesi olmamalı. Devlet erklerinin birbirinden ayrılması böyle bir teoriye yaslanıyor ancak yeterli değil, çünkü Yasama, Yürütme ve Yargının mensupları birbirlerinden ve şirketler, Sivil Toplum Örgütleri, Medya ve sair kurumlardan etkileniyor. Bu üç kavramın ortak alanları da çok fazla ve bu ayırım uygulamada göstermelik bir ayırım oluyor.

Bunun yerine birbiriyle kesişmeyen, dünyayı mümkün olduğunca farklı eksenlerde yönetebilen kurumlara ihtiyaç var. Bunların nasıl inşa edilmesi gerektiği ise önemli bir düşünce yatırımı getiriyor.

Hayalimde şu var: Bir kurumun başında olmak, diğerleri nezdinde bir avantaj veya dezavantaj sağlamamalı. Yürütme, Yasama ve Yargı böyle kurumlar olsaydı, Yürütmenin başındaki insanın Yargı ve Yasama karşısında herhangi bir vatandaştan daha fazla (müsbet veya menfi) önemi olmazdı.

Güç sadece bu üç siyasi yapının elinde değil. Kendi alanlarında devletçikler haline gelmiş şirketler, ordu, irileşmiş dini ve sosyal cemaatler gibi diğer tür güç odakları da mevcut. Bunları gözardı edince, bunların siyasi gücün kaynakları arasında olamayacağını kabul etmiş oluyorsunuz ama bu başka bir yanlış.

Siyasi doktrinler tarihi bir anlamda güç odaklarının ortogonal hale getirilmesi tarihi. Laiklik dinî otorite ile siyasî otoritenin birbirinden ayrılması, modern demokrasiler de yargı ve yasamanın yürütmeden bağımsızlaşması üzerine kurulu. Buna mukabil ekonomik ve enformatik erkler denebilecek büyük şirket ve medya gruplarının yasama üzerine bir güçleri var, lobicilik ve medya kampanyaları bu gücün kullanılma yolu haline geliyor.

Tam bir model sunmak için *yerim dar* ancak şunu söylemek mümkün: İnsanların ekonomik güçle siyasi güç, dini güçle ekonomik güç, siyasi güçle ekonomik güç edinmelerinin mümkün olmadığı, bir alandaki gücün diğer alana tahvil edilemediği bir siyasi sistem arıyorum.

Birbirinden mümkün olduğunca ayrı tutulması gereken sosyal kudretlerin tam olmayan bir listesini yapalım. Bunun üzerinden örnek vermek daha kolay olur.

Güvenlik Silahlı kuvvetler ve polis gibi kurumlar bu türden kudreti temsil eder. Eski çağlardan beri bu kudretin diğerleri üzerinde *darbe* yapma *zaafı* vardır. İnsanlar güvenlikleri tehlikede olduğunda diğer konularla meşgul olmaz. Ekonomi İnsanların maddi ihtiyaçlarını doyuran üretim, dağıtım ve bu üretime kaynak sağlayan ağlar bu sosyal kudreti oluşturur. Bilgi Bilgi edinme yollarını kontrol edenler bu sosyal kudreti oluşturur. Kültür Din, sair felsefeler ve kültür yoluyla toplumda neyin doğru, neyin yanlış olduğunu belirleyenler bu kudreti oluşturur.

Bu listenin *tam olmayan* bir liste olduğunu tekrar edelim. Daha başka sosyal kudretlerden de bahsedilebilir, bu listeyi daha net konuşabilmek için kullanacağım.

Bunlar yukarıda bahsettiğim devlet erklerine doğrudan tekabül etmiyor. Bununla beraber buradaki analizin devlet erklerinden çok daha net bir ayırım ortaya koyacağını ve (en azından bu dördünün) birbirleriyle karışması durumunda hangi mahzurların ortaya çıktığını daha net göreceğimizi düşünüyorum.

Güvenlik

Güvenlik devletlerin hiçbir zaman paylaşmak istemediği ve devletin belki de varlığının temel sebeplerinden biridir. Türkiye için *önceden* çok dile getirilen, *diğer milletlerin ordusu vardır, Türkiye’de ise ordunun milleti vardır* sözü herhalde tüm uluslar için bir noktada geçerlidir. Ancak diğer erkler yeterince gelişmemiş, bağımsızlaşmamış veya güvenlikten uzak kalamamışsa, hepsi güvenliğin kölesi haline gelir. İnsanlar güvenlikleri uğruna diğer haklarından vazgeçmeye meyyaldır.

Güvenlik ekonomi üzerinde tahakküm kurmaya çalıştığında mafyalaşma ortaya çıkar. Ekonomik aktörlerin çeşitli şekilde şiddete maruz kalması, ekonomik

faaliyetin sadece güçlüler eliyle yürütülen bir faaliyet olmasına yol açar.

Güvenlik bilgi üzerine tahakküm kurmaya başlarsa, düşünce ve ifade hürriyeti baskı altına alınır. Bilgi edinme, üretme ve alma hakkı güvenlik odakları tarafından sınırlanır.

Güvenlik kültür üzerinde tahakküm kurmaya başlarsa, din, felsefe ve ahlak odakları, güvenliğin işlerini ahlaken temizleyen bir yorum üretmeye başlar. İnsanlar güvenlik namına yapılan haksızlıkları doğal ve haklı bulur.

Bu meselelerin hepsi ülkemizde geçmişte ve halen yaşandığı için hayalgücümüzü fazla zorlamaya gerek kalmıyor. En yüksek idealin devlet için şiddet uygulamak olmasından, devletin istemediği düşüncelerin aktarılmasına engel olunmasına, askeriye'nin ekonomik faaliyetinin sorgulanamaz olmasından, 28 Şubat döneminde tüm ortak bilgi kaynaklarını etkilemeye kadar bir çok olay bunlara örnek olabilir.

Ekonomi

Modern devlet ekonomik aktörlerin de en büyüğüdür. Parayı o basar, en büyük işveren odur, vergiler ve teşvikler gibi, ekonomik faaliyeti söndürme ve canlandırma cihazlarını elinde tutar. Bu işlevini *tüm ekonomik faaliyeti yönetmek* tarafına çekmeye çalışan fikirler de olmuştur fakat tabiatı gereği ekonomi ayrınılı planı kaldırmaz.

Ekonomik aktörler günümüzde ya devletin ekonomiyi yöneten kurumları veya büyük şirketler olarak ortaya çıkar.

Bu ekonomik odaklar güvenlik üzerinde tahakküm kurmaya çalıştıklarında, güvenlik ekonomik aktörlerin menfaatlerini korumaya, halkın genelinin güvenliğini korumaktan daha çok önem verir. Hemen bütün devlet sistemlerinin irikıyım işadımı ve bürokratlara özel bir ihtimam göstermesi normal görülmektedir.

Ekonomik faaliyet bilgi üzerinde tahakküm kurduğunda, insanların para edinmeden bilgiye erişmesi ve aktarması mümkün olmaz. Bilgi aktarımı bir ekonomik faaliyet olduğunda, büyük şirketler bunu da karlılık açısından değerlendirir ve bilginin niteliğinden çok, ekonomik değeri önem kazanır.

Ekonomik faaliyetin kültür alanında tahakküm kurması, maddi menfaat merkezli bir hayat anlayışını ortaya çıkarır. İnsanlar her durumda menfaatleri lehine davranmaya teşnedir, ancak ahlakın bunu desteklemesi ekonomik faaliyetin ve maddi menfaatin kıymetini soruşturan ahlak anlayışının popülerliğini kaybetmesine ve ahlakın ekonomik faaliyeti hızlandıracak şekilde inşama yol açar.

Bilgi

Bilgi üretimi ve aktarımı faaliyeti, bilim ve haber üreten ve aktaran kurumları kapsar. Bu kurumların bilgiyi *üretmeme* ve *aktarmama* gibi bir tasarrufları

da olabildiği için, toplumun olaylar karşısındaki reaksiyonunu kontrol edebilir. Modern devlet bilgi üretiminde kısıtlı bir yere sahip olsa da, siyasetçilerin ortalamaya insanın hayatında işgal ettiği yere bakarak, bilginin de önemli odaklarından biri olduğuna kanaat edebiliriz.

Bilgi odakları güvenlik odaklarına tahakküm etmeye başlarsa, manipülatif haberlerle güvenlik odaklarını harekete geçirebilir ve onları kendi amaçları doğrultusunda kullanabilirler.

Ekonomik faaliyetin büyük kısmı kaynakların aktarımı ve fiyatlandırılması olduğu için, bilgi odakları ekonomi üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Bilgi kaynakları eğer fiyatlandırma ve kaynak bilgisini doğru şekilde üretmez ve gizlerse, ekonomik hayatı olumsuz yönde etkiler.

Bilgi kaynakları kültür alanını şekillendirmeye çalıştıklarında, bilgi, belli hedefler için demogoji/ajitasyon amacıyla kullanılmaya başlanır. Bilgi odakları hangi ahlak anlayışının hangisinden daha iyi olduğuna, bunlar hakkındaki bilgileri yanlış şekilde vererek etki edebilir. Buna misal, Amerika'da müslümanlar ve terörizmle bağlantı kuran yayınlar verilebilir. Bu yayınlar kültürde bir İslamkorkusu üretecek derecede kuvvetlenmiştir.

Bilgi odaklarının medya harici aktörü olan üniversiteler de tahakküm kurmaya meyyal kurumlardır. Bilim üretme *tekeli* ve neyin bilimsel bilgi olduğuna karar verme yetkisi ellerinde olduğu için güvenlik, ekonomi ve ahlak üzerinde önemli etkileri vardır.

Kültür

Kültür diğerlerinden daha yumuşak bir alan olduğu halde, değiştirilmesi en zor ve etkisini uzun vadede en çok hissettiren alandır. Kültür derken, ahlakî, dinî, felsefî ve sosyal tüm değerleri içine alan ve insanların *nasıl yaşamalıyım* sorusuna cevap veren tüm kurumlardan bahsediyorum. İnsanların mantiken açıklama *aramadıkları* ancak hayatın akışı esnasında kural haline gelmiş ve yokluğu durumunda önemli bir kargaşaya sebep olan davranışlar.

Kültüre sosyal kuralları da, futbol takımı taraftarlığını da, dini mensubiyeti de katmak mümkün. Genel olarak insanların kendi karar vermedikleri ve bilhassa ergenliğe kadar çevreden aldıkları alışkanlıklar bütünüdür.

Kültürün güvenlik alanına müdahale etmesi, insanların kimliklerinden dolayı ezilmelerine yol açar. Belli bir geleneğin (lisanın, dinin, futbol takımının, felsefî düşüncenin) nüfuz alanı haline gelen güvenlik kurumu, o geleneği takip etmeyenlere karşı zulmetmeye meyillidir.

Kültür ekonomiyi etkisi altına alırsa, zümreleşme başlar. Ekonomi kendi kuralları içinde değil, belli bir fikri/kültürü/anlayışı benimsemişler arasında işlemeye başlar ve diğerleri ekonomi dışı kalır.

Kültür bilgi odaklarını etkisi altına alırsa, bilgi olduğu gibi değil, kültürün izin verdiği ölçüde ve o biçimde akar. Bilgi üretmek ve aktarmakla ilgili kurumlar

neyin doğru, neyin yanlış olduğundan ziyade, neyin kültüre uygun ve neyin uygunsuz olduğuna dikkat eder ve otosansür mekanizmaları devreye girer.

Gözlemler

Bu dört sosyal kudretin ortak yönü, yok edilmesi mümkün olmayan alanlar olmalarıdır. İnsanlar varolduğu sürece, güvenliğe ihtiyaç duyacaklar, bir ekonomi içinde ihtiyaçlarını görecekle, bilgi edinmeye çalışacaklar ve beraber kültür oluşturacaklardır.

Güvenlik tek elden yönetilmeye en yatkın olanı, kültür tek elden yönetilmesi en zor olanıdır. O sebeple kültüre karşı harbedenler kaybeder ve kültür odakları diğer sosyal kudretlere rahat sızar.

Ekonomi ve bilgi odakları birleşmeye meyyaldir ancak tabiatları gereği, birleştikçe verimleri düşer. Tüm ekonomiyi idare eden devlete bağlı tek bir şirketin veya tüm bilgi kaynaklarını yönetmeye çalışan bir kurumun işini hakkıyla yapması hemen hemen imkansızdır.

Dikkatli okur, bu dört kudretin tamamen birbirinden ayrılmasının mümkün olmadığını farkeder. Her insanın bu dört erke farklı düzeyde katkısı mevcuttur. Her insan güvenliğinin sağlanmasını bekler, ekonomi içinde bir rolü vardır, bilgi üretir ve yayar ve belli kültürleri takip eder.

Her insanın bu dört erkte hisse sahibi olduğunu düşünürsek, tam bir soyutlamanın mümkün olmayacağını da görürüz. Hiçbir güvenlik kurumu ekonomiden, bilgi akışından, toplumun kültüründen tamamen soyut şekilde varolamaz, ilh.

Burada iki ideali temsil eden iki kutup var. Birinci kutup, her bireyin kendi güvenliği, ekonomisi, bilgi akışı ve ahlak/geleneğini kendisinin inşa ettiği bir kutup. Bu ideale, kolaycılıkla *bireycilik* diyelim. Tüm bu sosyal kudretlerin kesin olarak birbirinden ayrılmasının da tek yolu. Hiçbir kurumun olmadığı ve insanların tüm sosyal erklerin sorumluluğunu kendileri aldıkları *anarşi* hali.

İkinci kutup ise, hiç kimsenin kendi güvenliği, ekonomisi, bilgi akışı ve geleneğinden sorumlu olmadığı bir kutup. Bu alanların hepsinin kurumlarca belirlendiği ve bireyin hiçbir sorumluluk ve hakkının olmadığı bir durum. Buna da *kurumculuk* diyebiliriz.

Bireycilik zamanımızın aklına *ideal* bir durum gibi görünse de, insanın bu dört sosyal kudreti kendinden toplamasının getirdiği sorumluluk hayatı hayli sıkıcı hale getirir. Düşünün ki bir insan kendi güvenliğinden, tüm ekonomik ihtiyaçlarından, bilgi edinme kaynaklarından, kültüründen kendi sorumlu olsun. Böyle bir durumun bildiğim tüm *insan* tariflerine göre imkansız olması bir yana, taşınması gereken ağırlık tek bir insanın taşıyabileceğinden çok fazladır. Bugün insanların *bireycilik* dediği, büyük ölçüde *kültürel bireycilik*'tir, yani kendi kültür kaynaklarını belirleyebilecek kadar özgürlük. *Teşebbüs hürriyeti* ve *bilgi edinme hürriyeti* de bireyciliğin arasında sayılabilir, ancak insanların

hiçbiri *sıfır kurum* mertebesinde bir bireyciliği istemez.

Günümüzde bireycilikten kastedilen, insanın ihtiyaçlarını sağlayacak kadar gelişmiş kurumların arasında, onların arasında tercihte bulunacak özgürlüğün bulunmasıdır. İhtiyaçlarını farklı ekonomik kurumlardan sağlamak, bilgiyi istediği kurumlardan alabilmek, kültürünü istediği kurumlar vasıtasıyla yaşamak. Bireycilik temel olarak *arasında tercihte bulunacak* kurumların varlığına ihtiyaç duyar, aksi halde bireyin hayatı bu kurumların inşasıyla geçecektir.

İlkeler

Bu dört kudretin insan ve toplum hayatını nasıl yönlendirmesi gerektiğine dair ilkeler, yukarıda anlatılan mahzurların ortaya çıkmasını engellemek hedefini gözetir.

Tarafsızlık

Birinci ilke *tarafsızlık* ilkesidir. Bir insanın, bu dört ayrı sosyal kudretin her birinde hissesi ve talebi olduğunu söyledik. Bu dört kudretten birini yöneten kurumlarla çalışırken, diğer üçündeki durumu işin içine girmemelidir.

Bir insanın güvenlik kurumlarıyla işi varsa, ekonomik durumu, medya kurumlarındaki hali veya kültürel mensubiyeti işin içine girmemelidir. Bu hem hizmet veren, hem hizmet alan taraf için geçerlidir.

Aynı şekilde bilgi edinmeye çalışan bir insanın güvenlik meseleleri, ekonomik durumu veya kültürel mensubiyeti sorun yaratmamalıdır.

Ekonomik teşebbüste bulunan veya bir işe başvuran kişinin, kültürel mensubiyetine veya iş nevine dahil olmayan bilgilerine erişilmesi uygun değildir.

Bir insanın kültürel mensubiyetini güvenlik, ekonomik ilişkiler veya bilgi kaynaklarını yönetmek için kullanması uygun değildir.

Tarafsızlık ilkesi, insanların bu dört kudreti mümkün mertebe birbirinden uzakta tutmalarına yardımcı olmak şartını arar.

Küçüklerin Korunması

Bu dört sosyal kudreti yöneten kurumlar çeşitli boyutlarda karşımıza çıkacaklardır. Güvenlikten sorumlu polis teşkilatı ve ordu büyük, ekonomik işleri yürüten şirketler irili ufaklı, bilgi edinmeyi sağlayan kurumlar tek bir kişiden, yüzlerce kişiye, kültürleri yaşatan cemaat, dernek, kulüp gibi topluluklar da onlarca kişiden, milyonlarca kişiye aidiyet bulabilir.

Küçüklerin korunması ilkesi, bu kurumların küçüklerini, büyüklerine nazaran teşvik etmeyi gözetir. Kurumların büyümesi bir noktaya kadar verimliliği artırır ancak o noktadan sonra gerek iletişimin zorlaşması, gerekse kuruma

yabancılaşma sebebiyle verim düşer. Kurumların normal şartlar altına büyümeye meyyal olduğunu düşünürsek, küçük kurumlar korunarak, büyüklere karşı denge sağlamaları mümkün hale getirilir.

Güvenlik için *küçüklük* alıştığımız bir kavram olmadığı için açmak gerekebilir. Birbirine gevşek bağlı ve sıkı bir hiyerarşidense, timler halinde örgütlenmiş bir ordu ve polis teşkilatı, günümüzde yüzbinlerce kişilik hantal yapılardan çok daha etkin ve verimli olacaktır. Her birimi kendi içinde etkin, beraber hareket etmesi gerektiğinde iletişim kurmayı becerebilen yapılar, günümüzün harp ve güvenlik doktrinlerine de daha uygundur. Siperlerde orduları karşı karşıya dizen 19. ve 20. yüzyıl harp doktrinleri, gerek gerilla savaşı, gerek nükleer savaş sebebiyle artık geçerli değildir. Orduların kalabalıklığı etkinliği artırmamaktadır. O sebeple timlerden oluşan ve herhangi bir savaş durumunda, düşmana asimetrik zarar verebilecek bir ordu daha etkili olacaktır.

Polis teşkilatının da tek bir hiyerarşik yapıdan ibaret olması, onun kontrol/dengesini sağlamayı zorlaştırır. Suç işleyen polisi sigaya çekecek sadece kendi amiri olduğunda, *idare edilmesi* çok daha kolaydır. Bu sebeple tek bir polis teşkilatı yerine, farklı suçlarla ilgilenen farklı teşkilatlar olması ve bunların birbiri üzerinde de etkili olabilmesi, halkın geneli için daha iyidir.

Ekonomik kurumlarda küçüğün korunması ise, hem kuruluş aşamasında, hem rekabet halinde, küçüğün bilhassa sermaye tarafındaki dezavantajını mümkün mertebe sıfırlamaya çalışır. Büyük şirketler çapları itibariyle daha karlı sektörlerde, daha büyük işler yapabilir ancak başarılı küçük şirketlerin hemen her zaman tek sermayesi sahip oldukları fikir ve fikirlerini satmaktaki yetenekleridir. Ekonomik yeniliğin büyük kısmı da, yeni fikirlere dayanmak zorunda olan bu küçük şirketlerden gelir. Onların korunması, genel olarak teknolojik yeniliğin devamına yol açar.

Bilgi edinme kurumları da, büyüdükçe hantallaşır ve bilgi sağlama hedefleri başka hedeflerle bulanır. Bir haberi doğru ve eksiksiz aktarmak, yayın kuruluşlarının lehine olmayabilir. Ancak zamanımızda bilgi üretme çok büyük bir sermaye gerektirmedikinden, yeni kuruluşlar kurulabilir ve bunların sesini duyurmasına yardım etmek, bilgi edinme yollarının açık kalmasına da yardımcı olacaktır.

Yerellik

Sosyal kudretleri yöneten kurumların yerel olanlarının, genel olanlarına tercih edilmesi gerekir. Yerellik insanların katılımını artırır ve gücün ona muhatap olanlardan uzakta temerküz etmesine engel olur. İnsanların kendi hayatlarıyla ilgili kurumlar üzerinde doğrudan etkisi olması, onların sorumluluğunu da artırır.

Sonuç

Bu tabii ki bitmemiş bir yazı. 100 günden fazla bir zamandır beklediği için yarım yamalak da olsa *bitmiş kabul etmeyi* tercih ettim. Üzerine yapacağım eklemeler, muhtemelen daha somut bir takım hedef ve sonuçlarla ilgili olacak.

Dipnot

.. [1] Bu matematiksel bir kavram, \mathbb{N} boyutlu bir uzayı, \mathbb{N} ortogonal vektörü eksen olarak tarif edebilirsiniz. Bu uzaydaki herhangi bir nokta, bu \mathbb{N} ortogonal vektör cinsinden koordinatlarla anlatılabilir. Mesela 3 boyutlu uzayda x , y ve z koordinat eksenleri ortogonaldır.